

VOJENSKÉ ROZHLEDY

ROČNÍK VII.

ČÍSLO 5.

Dr. Václav ŠKORPIL:

Silvestr Krnka.

Česká kapitola v zbrojní technice XIX. věku.

(Předneseno na valném shromáždění Vědeckého ústavu vojenského dne 7. března 1927.)

Vzpomínáme-li letošního jara padesátého výročí hrdinského boje Rusů za osvobození balkánských Slovanů, připomínáme si s hrdostí, že pušky, které tak výmluvně hovořily se strany ruské při přechodu Dunaje, na Šipce, pod Plevnem, za útoků na tvrdou pevnost Kars

i redutu grivickou, vložil do rukou chrabrých Slovanů a Rumunů český člověk. Vzpomínajíc této okolnosti hlásíme se i o podíl na vítězství v oné válce a s radostí si uvědomujeme, že sympatie, které náš národ před padesáti lety cítil a projevoval armádě ruské a junáckým sborům černohorským, nebyly jen nadšenými slovy a nevyjádřily se prakticky jen samaritánskou činností ve prospěch raněných hrdin. Tím, že ruské a slovanské sbory bojovaly a vybojovaly své konečné vítězství zbraní původu českého, stala se česká účast na válce rusko-turecké významným činitelem i po stránce čistě vojenské.

Proto dnes, kdy znovu ožívají vzpomínky na heroický boj, který pokryl slávou ruské prapory před půl stoletím, kdy postavy skvělých generálů, obrazy slavných bitev i rekovně obětavosti, trpělivosti a tvrdé chabrosti ruských prostých vojáků se vynořují ze zášeří minulosti, družím k nim vzpomínku na českého člověka, prostého původu i života, jehož jméno a památka jsou nerozlučně spjatý

se slávou nejskvělejších jmen válečných dějin. Jest jím náš populární kdysi puškař vynálezce Silvestr Krnka.

Dnes, kdy se vytvářejí v naší republice naše vlastní nauky vojenské, prodchnuté naším vlastním duchem, nastala nám povinnost splatiti Krnkovi kus národního dluhu. Neboť on nebyl jen technikem, kterému jest jedno, kdo a k čemu užije jeho práce. Krnka byl vždy uvědomělý Čech a nadšený přívrženec slovanské myšlenky, a to již v dobách, kdy za tuhé reakce režimu Bachova hájil svou existenci jako vojenský puškař u 10. hulánského pluku Clam-Gallasova v Sedmíhradech. Později, když již jeho jméno a vynálezy prosluly, byl hrd zejména na to, že se jeho puška „krnkovka“ stala „nejenom podle svého vynálezce, ale také podle armád jí vyzbrojených zbraň slovanskou“. V albu výkresů svých vynálezů, které vystavil na Jubilejní výstavě v Praze r. 1891, napsal o své pušce hrdě: „Krnkovka se zúčastnila v bojích proti Afgháncům a Číňanům, pomáhala pokoriti různé národy středoasijské a kavkazské, bylo jí použito v slavných bojích za osvobození balkánských Slovanů ze jha tureckého, působila při obléhání Plevna, činila v rukou chrabřejí Rusů děsné spousty v řadách Turků, Egyptanů a Čerkesů v Šipce a hlásala již před útokem handžářem Turkům nepřemožitelnost junáckých Černo-horců.“ A po těchto slovech zdůrazňuje Krnka s pýchou, že jeho puška „pomáhajíc šířiti jednak samostatnost, jednak moc slovanskou proti četným národům asijským, evropským i africkým, současně pomáhala zvěstovati již předem budoucnost národů slovanských“.

A stejně jako zbraň pomáhala šířiti slávu vojsk slovanských, tak její tvůrce šířil po světě dobrý zvuk českého jména: na slovanském jihu, na francouzském západě, na severu v Belgii, v Německu, v Holandsku, v Norsku, v Anglii, ba i za mořem v Americe. A proto, vzpomeneme-li dnes jeho památky, splácíme kus národního dluhu muži, jehož plné ocenění bude jednou z nejvýznamnějších kapitol dějin ručních palných zbraní, pojatých v duchu českém a slovanském. A nejen to. Myslím, že není bez významu vzpomenouti na Silvestra Krnku právě nyní, v dobách, kdy naše mladá armáda pracuje všemi silami, aby dosáhla stupně po každé stránce dokonalého a moderního. Dnes nás naplňuje hrdostí a důvěrou, vidíme-li, že péče o naši armádu, o její organisaci, výzbroj a vedení leží v rukou mužů, kteří chápou a plní svůj úkol s hlubokým vědomím velké, možno říci historické odpovědnosti a kteří všechny síly své soustředí k zdo-lání té předlouhé řady úkolů, s nimiž je spojen život a činnost tak slo-žitého celku, jakým je právě armáda.

Toho štěstí, nalézt ve vrstvách vůdců armády pochopení pro požadavky doby a ocenění průkopnické práce v oboru vojensko-zbroj-ním, toho štěstí osud Krnkovi nedopřál. Jeho doba a prostředí, v kterém žil a pracoval, neměly pochopení pro význam jeho vynálezů a konservativní duch rakouského ministerstva války nedovedl včas oceniti vojenský a taktický význam modelů Krnkou vytrvale předkládaných. A tato ztuhlá nehybnost Vídně má svůj podíl v porážkách bělokabátníků v roce 1859 v Itálii a v roce 1866 na bojištích českých. Je-li historie učitelkou národů, poměr Krnkův a vrchního velitelství armády rakouské může i dnes býti poučením.

*

Aby jasněji vynikl význam Silvestra Krnky a jeho vynálezů v vývoji palných zbraní devatenáctého století, rozdělil jsem látku své přednášky na dvě části. Pokusím se nejprve objasniti hlavní směr ku

nice, které řídily vývoj vojenských ručnic v prvních čtyřiceti letech minulého věku. Pak načrtnu historii Krnkova života a práce, která počíná před samými hranicemi poloviny století a končí — alespoň, pokud se jeho zbrojních vynálezů týká — v letech sedmdesátých. Trvá tedy zhruba rovněž čtyřicet let. První část bude tedy jakýmsi úvodem k části druhé a předesílám ji úmyslně proto, aby na jejím pozadí silueta osobnosti a díla Silvestra Krnky tím jasněji vynikly.

Nuže, pohlédněme, jak byla vyzbrojena pěchota evropských armád na počátku té dlouhé řady válek, jimiž končí století osmnácté a které procházejí téměř plnými patnácti lety století devatenáctého.

Když francouzský král Ludvík XVI. vypověděl na nátlak Girondinů dne 20. dubna 1792 válku králi českému a uherskému, byla francouzská pěchota vyzbrojena hladkou mušketou na kámen vz. 1777, s délkou hlavně 113·5 cm, s ráží 17·5 mm, opatřenou známým francouzským zámkem na křesací kámen a bodákem s trojím ostrím, dlouhým 38 cm. Rakouské vojsko blížilo se k hranicím francouzským s puškami, které byly mnohem hrubší a těžší, než byla mušketa francouzská. Byla to jednak puška pro pěchotu vz. 1745. (Ordinäre Füsilir-Flinte M. 1745.) a od ní málo se lišící puška vz. 1754. (Ordinäre Comission-Flinte M. 1754.) Z pušek těch střílelo rakouské vojsko již za sedmileté války a vyměnilo je teprve v roce 1808 za novou pušku vz. 1798, která měla ráží 16 mm, konstruovanou po vzoru muškety francouzské. Ostatní armády evropské byly vyzbrojeny puškami, které se lišily od zbraní francouzských a rakouských jen v podřadných podrobnostech.

Když Velký Korsikán, podoben orlu, rozepial svá křídla a letěl od vítězství k vítězství, hromadě své válečné vavříny na bojištích Italie a Egypta, postřehl rychle nedostatky výzbroje své slavné pěchoty. Jako konsul usiloval hned roku 1800 o lepší pušku pro své vojáky. Leč komise, které bylo svěřeno zdokonalení ručnice vz. 1777, kromě několika celkem málo významných oprav, vrátila armádě vlastně touž pušku, kterou přijala. Z hlavních nedostatků hladkých mušket na kámen tato komise neodstranila ani jediný.

A tyto nedostatky byly i na tehdejší dobu značné. Dostřel dosahoval asi 300 m. Miřidla zbraně však byla tak primitivní a pažbování většinou ještě tak neohrabané, že přilícení a zaměření působilo značné obtíže a ani ten nejlepší střelec nemohl spoolehnouti na to, že svého odpůrce na vzdálenost padesáti kroků zasáhne. Připočtíme k těmto obtížím ještě prudký zpětný odraz při výstřelu a pochopíme, že tak pronikavý duch, jakým byl Napoleon, již od počátku se snažil dát své armádě do rukou lepší zbraň. Vždyť pěšák oné doby si nebyl ani jist, zda při smáčknutí spouště skutečně také vystřelí. Zámek s křesacím kamenem byl již při dobrém počasí málo spolehlivý, za větru se jeho spolehlivost ještě snižovala a v dešti a vlhku nezbylo, než aby voják hledal svou spásu v užití bodáku.

Když na bojišti u Waterloo dokonal francouzský orel svůj rozlet za sluncem slávy, byla zahájena ve všech skoro armádách studia, směřující k odstranění vad vojenských pušek. Pracovalo se pilně, aby dlouhou řadou pokusů byla určena nejvhodnější ráže, aby byl stanoven dokonalý poměr ráže střely ke kalibru hlavně, aby bylo nalezeno správné těžiště pušky, její nejvhodnější délka i váha, zařízení dnového šroubu, tvar a poloha zátravky atd. atd. Opravy se týkaly tedy na počátku věcí podružnějších. Vážné a dalekosáhlé změny v konstrukci a užití ručnic způsobily teprve vynález nárazného zapalování (perkuse), zavedení tažených hlavní a užití jednotných nábojnic. Ze syn-

thesy všech těchto tři základních rysů pokroku vznikla pak v druhé polovině století zbraň tak dokonalá, jakou byla zadovka od let šedesátých a její další pokračování — opakovka.

Nejprve tedy několik slov o zavedení nárazného zapalování. Jako každá nová myšlenka, tak také idea nárazného zapalování setkala se s počátku s nedůvěrou. Teprve když se nárazné zapalování dobře osvědčilo u ručnic loveckých, počalo si zvolna raziti cestu také k zbraňům vojenským. V roce 1825 byly konány první zkoušky s puškami na „kapsle“ v armádě hanoverské, roku následujícího počalo zkoušet nový způsob Prusko, roku 1827 zahájila podobné zkoušky Francie, roku 1829 následovalo Bavorsko, a roku 1830 konečně — poslední v řadě — Rakousko, které (mimochodem) zavedlo v roce 1837 soustavu odlišnou od ostatních států, daleko složitější a méně spolehlivou, kterou teprve v roce 1854 zaměnilo za soustavu užívající měděných kloboučkových roznětěk.

Výhody nového nárazného zapalování byly nesmírné. Selhávání ručnic, dříve tak časté, bylo omezeno na nejmenší míru. Rychlé a stejnoměrné zapálení náboje zvýšilo klid střelcův a tím i pravděpodobnost zasažení cíle. Náboj prachu bylo možno zmenšiti o celou čtvrtinu. Tím byl snížen obtížný a rušivý zpětný náraz, aniž tím trpěla průraznost střely. A konečně se celý mechanismus zámku zjednodušil, což tím, že se zmenšil počet běžných oprav, nebylo bez významu, zejména v poli. A tak starý francouzský zámek na kámen, který po dvě stě let věrně sloužil králům a císařům, odchází v letech čtyřicátých všude již na trvalý zasloužený odpočinek.

Skoro současně se zdokonalením nárazného zapalování u vojenských ručnic jde rovnoběžně v první polovině minulého století řada prací směřujících k zvýšení přesnosti střelby. Jsou to pokusy o zavedení tažených hlavních pro vojenské pušky a k nalezení takových modelů pušek, které by střilely co možná daleko a přesně a nabíjely se pohodlněji než dříve jen ojediněle užívané myslivecké kulovnice („štucy“).

Když se za války o nezávislost severoamerických států zrodila nová taktika střeleckého boje pěchoty, kterou rozvinula zejména francouzská revoluční armáda, byla velmi trpce pocítována nepřesností palby starých hladkých mušket na kámen. Napoleon, který vysoko hodnotil účinky dobré palby harcovnických linií, snažil se získati pro své střelce dobrou a účinnou taženou kulovnici. Ježto však tehdejší zbrojní technika nebyla s to poskytnouti mu ve velkém množství zbraně, jaké potřeboval, dal Napoleon konečně přece jen přednost rychlejší, byť méně přesné, palbě hromadné z pušek hladkých před přesnější, ale pětikrátě zdouhavější palbou z kulovnic, které mu byly k dispozici.

Po Napoleonovi obnovilo pokusy o praktickou vojenskou kulovnici Prusko. Hanoversko potom provádělo tyto pokusy soustavně. Výsledky hanoverských pokusů z let 1819—1820 daly popud k novým studiím, které vedly v letech čtyřicátých k řadě konstrukcí střel pro tažené pušky, které by umožňovaly stejně přesnou palbu jako rychlejší nabíjení. Od vynalezení střely Miniéovy (1849) šíří se soustavy tažených pušek ve všech armádách velmi rychle a nových modelů vhodných střel neustále přibývá. Ve válce krymské osvědčily se tažené pušky elitních sborů spojeneckých výtečně, a přinesla-li válka v Itálii r. 1859 jisté ochlazení původního nadšení pro nové zbraně, sluší to přičísti na vrub spíše nedostatečnému výcviku střeleckému než zbraním samým.

Vynálezem nárazného zapalování a zdokonalením soustav vojenských kulovnic byly splněny dva hlavní technické předpoklady další etapy vývoje ručnic. Jimi byla připravena půda pro úspěšné pokusy o sestrojení ručnic, které by bylo možno nabíjeti od zadu, t. j. z a d o v e k. K těmto dvěma faktorům pokroku bylo by možno přičísti ještě třetí, kterým byla řada konstrukcí p a t r o n, od jednoduchých patron pro karabiny jízdných arkebuzyrů XVI. stol., přes patrony sedmnáctého a osmnáctého století až k jednotným patronám pro perkusní předovky století devatenáctého, obsahujícím v jediném náboji prach, střelu i roznětku. Leč to by nás vedlo zatím daleko.

Zmínil jsem se již o tom, jakou cenu přikládal Napoleon rychlé a účinné palbě pěchoty a za jak nedostatečný nástroj pokládal — a právem — hladkou předovku své pěchoty. Když se na bojištích u Ošprů a Wagramu znovu přesvědčil o jejich vadách, rozhodl se učiniti ještě jeden pokus o získání zbraně, která by byla s to vyhověti jeho požadavkům a rozepsal značnou cenu na konstrukci zbraně, schopné zvýšiti efekt palby, která by se však proto nestala konstrukcí příliš složitou a těžko ovladatelnou. Ze soutěže Napoleonovy vyšla vítězně puška Paulyho, kterou bylo možno již nabíjeti zadem, ale která přes pokrok, který znamená, nebyla uznána za schopnou služby v poli, a tak i tento pokus velkého císaře a vojáka se nezdařil.

Nezdar však neodstrašil konstruktéry další. Ale doba nebyla ještě zralá k řešení tak revolučních úkolů a v p u š k á c h k o m o r o v ý c h první poloviny minulého století spatřila světlo světa řada modelů, které jsou sice o sobě velmi zajímavé, ale na další vývoj vojenských zbraní valného vlivu neměly.

Teprve na začátku třicátých let hlásí se k slovu první významnější pokusy o synthesesu tří hlavních vln vývoje ručních zbraní palných, a to v konstrukci zbraně tažené, zapalované nárazem a nabíjené jednotnou patronou. A není nezajímavé povšimnouti si, že konstruktérem první pušky, která splnila ne-li všechny požadavky kladené na dobrou zadovku, tedy alespoň jejich větší část, nebyl ani voják ani puškař z povolání, nýbrž pařížský l é k a ř R o b e r t, který roku 1831 sestrojil ručnici velmi duchaplné soustavy, která byla nabíjena odzadu patronou, opatřenou kovovou roznětkou v podobě rourky zasunuté do dna. Rok po Robertovi ohlásil novou pušku L e f a u c h e u x. Ručnice Robertova i Lefauchauxova rozšířily se v kruzích loveckých. Do armád nepronikly. Ale jeho popud jednou daný šířil se dál a dál a konstrukce zadovky schopné vojenské služby byla již jen otázkou času.

Prvním modelem pušky k nabíjení odzadu a vyhovující všem podmínkám dobré vojenské pušky, tedy 1. bezpečnosti a jistotě zapalování, 2. ploché a přesné dráze střely, 3. rychlosti palby, 4. jednoduché obsluhy — tedy teprve pruská jehlovka Dreyseova v svém modelu z roku 1841.

Pruská jehlovka vz. 1841 měla za sebou dlouhou řadu pokusných konstrukcí a neúnavných zkoušek. První její model byl sestrojen již r. 1827 a byl nabíjen ještě od ústí. Do roku 1841, kdy byla pode jménem lehké pušky perkusní zaváděna do pruské armády, prošla neméně než šesti různými modely.

Do doby, kdy se v Dreyseově továrně horlivě pracovalo o zdokonalování ručnice, která se měla státí později slavenou národní zbraní německou, učil se ve Vídni puškařství mladík, jehož jméno bude vždy vyslovováno s úctou a s obdivem českými puškaři a zapsáno zlatým

písmem v dějinách české práce zbrojářské. Mladík ten se jmenoval Silvestr Krnka.

Jeho původ byl prostý. Narodil se 31. prosince r. 1825 ve Velkém Boru u Horažďovic, kde jeho otec byl kolářem a zahradníkem. Malý Silvestr chodil nejprve do školy ve Velkém Boru a později, snad aby se snáze naučil němčině, byl poslán otcem na školu ve Vimperku. Po časně smrti otcově odešel do Vídně, aby se tam vyučil puškařství u proslulého tehdy mistra Nowotného. U Nowotného našel sirotek nový domov. Bezdětný mistr seznal brzy nadání i schopnosti nového učně a oblíbil si ho tak, že mu umožnil další školní vzdělání na svůj náklad. Myslivý a vzdělaný tovaryš stal se poté brzy pravou rukou mistrovou jak v dílně, tak v obchodě a Nowotný, po zvyku bezdětných vídeňáků, mu slíbil, že ho po své smrti učiní dědicem svého závodu. K tomuto dědictví však z důvodů nám dnes neznámých nedošlo a tak se musil mladý Krnka starati, aby uhlájil svou existenci, odkázán jsa sám na sebe.

V pohnutém revolučním roce 1848 bylo Krnkovi nabídnuto místo městského puškaře v českém městě Volyni. Krnka místo přijal, vrátil se do vlasti a pracoval v novém svém působišti hlavně na zbraních pro tehdy zřizovanou národní gardu. O vážnosti a účtě, které se u svých volyňských spoluobčanů těšil, svědčí, že byl přijat mezi měšťany města, pocta, na kterou byl vždy hrd. Ale šťastné dny ve Volyni končily pro něho brzy. Po zrušení a rozpuštění národní gardy ztratil Krnka hlavní zdroj příjmu a práce a tehdy ve chvílích nedobrovolné prázdny uskutěčňoval ve hmotě železa a dřeva svůj první model ručnice k nabíjení od zadu.

Srovnáme-li pušku Krnkovu s puškami komorovými tehdejší doby, se zadovkou Robertovou a i s jehlovkou vz. 1841 vyznačuje se neobyčejnou jednoduchostí a snadnou i rychlou obsluhou. Krnka nahradil dnový šroub obyčejné předovky prostou, ale pevnou závěrovou skřínkou, otevřenou nahoře a vzadu, do které zapadá silná plochá závorová záklopka, pohybující se kolem osy rovnoběžné s osou hlavně upevněné v levé části skříňky. Otočena nalevo otevře záklopka komoru hlavně a umožní vložení patrony. Při pohybu opačném zase hlaveň (komoru) uzavře. V záklopce se pohybuje svislý nárazník, na který při výstřelu dopadá kohoutek, lišící se od kohoutku obyčejné pušky jen tím, že jeho bicí plocha je stočena po vzoru francouzské pušky pro pěchotu té doby k střední ose hlavně. Krnkova puška z roku 1849 nabíjela se již jednotnou patronou z pevného papíru, obsahující střelu, náboj prachu a rourkový zápalníček u dna. Obsluha Krnkovy pušky byla neobyčejně prostá, daleko prostší než obsluha proslulé jehlovky Dreyseovy. Po natažení kohoutku otevřena nábojová komora otočením záklopky vlevo. Poté vložení náboj tak, aby rourková roznětka ležela na spodní hraně komorového prostoru. Čtvrtým pohybem byla záklopka opět uzavřena a bylo možno vypáliti.

Uvážíme-li těžkopádnost a složitost komorových pušek oné doby a vzpomeneme-li, že kromě daleko složitější pruské jehlovky nebylo ještě zadovek v evropských armádách vůbec, že jehlovka sama byla ještě pruským státním tajemstvím, dále že armáda rakouská byla ozbrojena nespolehlivými předovkami soustavy Consolovy-Augustiny, ba že rakouské jezdeckto střílelo až do roku 1853 z karabin na křesací kámen, oceníme pokrok, který Krnkova puška v modelu z roku 1849 znamená, a pochopíme, že s důvěrou v úspěch nabídl Krnka svůj vynález rakouskému ministerstvu války.

Z nařízení císařova byla Krnkova puška podrobena přísným zkouškám před zvláštní komisí v Praze 12. prosince roku 1849. Zkušební komise, které předsedal plukovník baron Kropfreiter, nedospěla však napoprvé k rozhodnutí, ježto Krnka k zkouškám předložil ručnici civilní, kterou podle své soustavy upravil. Komise mu tedy odezdala vojenskou pušku. Po jejím předělání vynálezce došlo k nové zkoušce dne 19. února 1850. Při zkoušce se ukázalo, že puška vyhovuje všem tehdejším požadavkům kladeným na zbraň vojenskou, leč ve Vídni přes to přijata nebyla, a to z obavy, že by vedla vojáka v poli k plýtvání střelivem a že prý voják vůbec nemůže mítí důvěru k pušce nabíjené ozadzu. Je zajímavé, že tytéž námitky byly činěny proti pušce Dreyseově v Prusku. Ale tam konečně přece jen zvítězil směr pokrokový a historie mu dala za pravdu.

Neúspěch a těžký existenční zápas v malé Volyni přiměly Krnku k přesídlení do Prahy. Náš vynálezce doufal, že tam snáze uhájí životy a snad také přec jen uplatní svůj vynález. V Praze podle všeho pracoval Krnka v proslulém závodě obnovitele slavné kdysi pověsti českého puškařství, Antonína Čenka Lebedy. Ale uplatnění pušku se mu v Praze nepodařilo ani jako model lovecký.

Aby z vlastní praxe seznal lépe požadavky kladené na zbraně vojenské — a snad také z důvodů existenčních — vstoupil Krnka roku 1854 do vojska a stal se plukovním puškařem v 10. hulanánském pluku hraběte Clam-Gallasa v Sedmíhradsku. Tam upravil svou pušku ještě téhož roku pro náboje soustavy Lefauchauxovy a dvě léta potom pro náboj Lancasterův se středním zapálením.

Tak vznikla Krnkova „rychlostřelka“ vz. 1856. K propagaci svého vynálezu vydal Krnka tiskem dvoudílnou brožurku, kde upozorňuje, jaké výhody skýtá jeho ručnice proti pušce Lorenzově, v té době nově zaváděné do rakouské armády. Krnka zdůrazňuje zejména, že jeho pušku možno nabíjetí za všech okolností v každé situaci střelcově, za každého počasí, v klidu, na pochodu, v běhu i v sedle za prudkého cvalu, aniž tím sebe méně trpí bezpečnost a účinek výstřelu. Vypočetl celkem 29 bodů předností. Nás dnes živě zajímá, že v patnáctém bodě Krnka upozornil na to, že u jeho „rychlostřelky“ lze upevňovati bodák v svislé rovině pušky a tak učiniti jeho užití v boji pohodlnějším i účinnějším, neboť k tomuto názoru se dopracovala evropská zbrojní technika na samém konci století.

Pro svou „rychlostřelku“ sestrojil Krnka také nové střely. Jednu, působící jako malý granát, určenou k střelení na muniční vozy nepřátelského dělostřelectva a ničení jich, druhou ocelovou s olověným pláštěm s průraznou silou v té době neslýchanou. Tato střela prorážela na vzdálenost padesáti kroků dvě železné plotny silné čtvrt coule, postavené mezi dvě další coulové desky dřevěné. Na vzdálenost 1600 kroků měla střela Krnkova ještě týž průrazný účín jako střela Lorenzova na vzdálenost 600 kroků.

Úspěch „rychlostřelky“ i nových střel byl veliký. Alespoň v Krnkově působišti. Důstojníci jeho pluku se živě zajímali o tyto nové konstrukce, v tisku se objevily zprávy o překvapujících výkonech nové zbraně a v Krnkovi se znovu zrodila naděje, že tentokrát jeho nabídka zbraně zdokonalené bude ministerstvem války ve Vídni přece jen přijata. Z Vídně skutečně došel rozkaz k zkouškám s novou zbraní. Zkoušky se konaly ve vojenském táboře u Brašova za přítomnosti polního podmaršálka barona Wimpfena a Krnkova plukovníka hraběte Vrby. Rychlostřelka obstála při všech zkouškách skvěle. Přes to ji vrchní armádní velitelství odmítlo s tím odůvodněním, že

prý „dostatečně je zjištěno, že se puška zařízená k nabíjení odzadu k vojenským účelům n a p r o s t o n e h o d í“. Jak tento odmítavý posudek kontrastuje s dobrým zdáním pruské zkušební komise, která o patnácte let dříve nazvala Dreyseovu jehlovku „darem Prozřetelnosti pro zdar státu“ a vyslovila již tehdy naději, že se jehlovka jednou v těžkých chvílích stane slavenou „národní zbraní německou“.

Ani válečné zkušenosti z Dánska neotřáslы ztuhlou konservativností vrchního velitelství rakouské armády. Teprve zkušenosti cizí, z občanské války severoamerické přiměly Rakousko k vlašným zkouškám americké pušky Lindnerovy. Krnka, jsa si plně vědom převahy své ručnice nad Lindnerovou, žádal, aby jeho puška byla s lindnerovkou alespoň srovnána. Byl však znovu odmítnut a tentokrát zkrátka. Ale brzy potom dostalo se mu na českých bojištích zadostiučinění. Tehdy poznalo armádní velitelství — bohužel za cenu českých životů — význam a vojenskou hodnotu rychlopalných zadovek.

Po uzavření míru v roce šestašedesátém snaží se Rakousko hořečně dohoniti, co zameškalo. Ve Vídni ustavena zvláštní komise s arcivévodou Vilémem v čele, složená z důstojníků všech zbraní, která měla rozřešiti dvě úlohy. Předně vybrati vhodný model, podle něhož by bylo snadno možno předělati staré předovky vojenské na zadovky. Za druhé vyhledati nejvhodnější nový model zadovky pro pěchotu i jezdeckto.

Ačkoli tolikráte byl odbyt, neklesal Krnka přece na mysli. S obdivuhodnou vytrvalostí a houževnatostí se rozhodl, že i tuto soutěž ohešle novými modely své rychlostřelky. Konkurence ve Vídni byla však tentokrát velmi vážná. Do Vídne se sjelo množství vynálezců i agentů, kteří se všemožně přičiňovali o vítězství svých modelů. Denně bývali přítomni na střelnici zkouškám a neustále své projekty zdokonalovali. Zájem veřejnosti o zkoušky nových zbraní byl ve Vídni podivuhodně nepatrný. I důstojníci sledovali je povrchně a civilisté byli již zcela lhostejní. Uvádím to jako zajímavý a charakteristický protiklad zájmu o výzbroj armády, jaký probudila krimská válka v Rusech, kdy zkoušky na „Volkově poli“ bývaly jedním z nejčastějších temat hovorů nejen vojáků, ale i civilistů.

Ve Vídni předložil Krnka svou zdokonalenou rychlostřelku ve dvou modelech, a to jednak pro předělávku předovek, za druhé pro výrobu ručnic zcela nových. Ale Vídeň ani tentokrát mu přízniva nebyla. Přes podporu a intervenci plukovníka hraběte Vrhný nepodařilo se Krnkovi obrátiti pozornost rozhodujících kruhů k rychlostřelce. Když byla po dlouhém hledání předložena císaři k schválení puška soustavy Wänzlovy, tehdy Krnka v krajní tísní a obavě, že se se svou puškou ani k vážným závodům nedostane, vyzval tiskem všechny vynálezce, kteří se ucházeli o přijetí svých soustav Rakouskem, k soutěži s rychlostřelkou. Když se na tuto výzvu ani jediný ze soupeřů nepřihlásil, obrátil se Krnka na předsedu zkušební komise arcivévodu Viléma s prosbou, aby mu bylo dovoleno soutěžit alespoň s favorisovanou puškou Wänzlovou. Svolení sice dostal — ale pozdě. Dříve než došlo, byla puška Wänzlova císařem schválena.

Po nezdaru ve Vídni nabídl Krnka svou pušku Srbsku. Ale intriky nepřátel předešly jeho nabídku. Srbský ministr války Blazanavac na nabídku Krnkovu odpověděl, že má již informace z Vídne o tom, že se jeho puška nehodí k ničemu. Přes to však ke zkouškám došlo. Puška byla zkoušena v Kragujevci a velmi přísně. Aby byla vyzkoušena pevnost závěru, byla celá přední plocha závěrného příklopu odpilována o celý milimetr, takže bylo viděti okraj nabitě patrony. Poté vypáleno

bez vadně třicet ran. Po tomto výsledku zkoušek byly krnkovkou vyzbrojeny dva prapory pěchoty a když od jejich velitelů docházely o pušce dobré zprávy, pomýšleli kníže Michal a ministr Blazanavac na vyzbrojení celé srbské armády rychlostřelkou. S Krnkou uzavřena již předběžná smlouva. Ale nepřízeň osudu zhatila rodící se úspěch. Než došlo k uzavření smlouvy definitivní, byl kníže Michal zavražděn a jednání s vynálezcem bylo přerušeno.

Za nezdar v Srbsku mělo se však dostatí Krnkovi brzy zadosti- učinění a náhrady jinde. Nedlouho po jeho návratu z Bělehradu navštívil Vídeň černohorský kníže Mikuláš. Dal si předložit všechny soustavy zadovek, které se účastnily soutěže rakouské. Mezi nimi nechyběla ani puška Wänzlova a ani Krnkova rychlostřelka. Kníže Mikuláš osobně všechny předložené modely pečlivě vyzkoušel a — zvítězila krnkovka. Ihned objednáno několik tisíc pušek a velké množství patron Krnkovy soustavy. Po návratu do Cetyně poslal kníže ke Krnkovi několik Černohorců, aby se sami naučili vyrábět tyto podivuhodně prosté náboje na jednoduchých strojích, které rovněž Krnka sestrojil.

Úspěch u Černohorců byl prvním úspěchem dosud tak neuznávaného vynálezce. Od té chvíle bylo mu štěstí již příznivější.

Nyní se Krnka obrátil do největšího státu slovanského — do Ruska. Ale tam musil hned na počátku překonávat značnou nedůvěru. Odmítnutí, jehož se mu dostalo ve Vídni, pronásledovalo ho jako stín. První otázka, kterou mu v Petrohradě předložili, byla: „Proč nepřijalo váš systém Rakousko?“ Krnka si pomohl z rozpaků tím, že žádal, aby jeho ručnice byla srovnána se všemi, které dosud Rusko zkoušelo nebo zkoušet zamýšlí. Jeho žádosti bylo vyhověno. Dvacet plných dní hledala ruská zkušební komise na pušce její „rakouskou chybu“. Marně. Puška obstála i za nejprísrnějších zkoušek. Byla na příklad nabita obyčejnou patronou a mimoto do hlavně nabitý ještě dvě kule. Potom byl závěr uložen do lůžka jen volně, bez přídržného šroubu. Všecky ostatní šrouby pak uvolněny. Když přikročeno k palbě, fungovala puška přece jen bezvadně. Také ostatní zkoušky, jako vydání závěru vlivům nepohody, zasypání pískem a prachem atd., neměly na činnost ručnice nejmenšího rušivého vlivu. Předseda komise velkokníže Nikolaj Nikolajevič blahopřál Krnkovi k úspěchu a brzy poté byla krnkovka po carově sankci přijata pro ruskou armádu. Zároveň s puškou zavedeny i Krnkovy patrony.

Krnkovka prokázala Rusku služby výborné. Sám vynálezce s hrdostí konstatoval, že podle ruských úředních zpráv „v državě amurské, ve střední Asii, při dobývání Chivy, ve válce rusko-turecké osvědčily se krnkovky tak, že skoro žádných oprav třeba nebylo“. — „Jednoduchost a pevnost soustavy vzdorovala nejrozmanitějším nepohodám povětrnosti, vzdorovala písku pouští asijských, blátu a vodě močálů v Dobrudži, sněhu a mrazu v Šipce, aniž povstaly nejmenší závady.“

*

Když se na počátku let sedmdesátých stávala akutní otázka opakovacek, zdokonalil Krnka svou rychlostřelku. Zredukovav počet pohybů nutných k nabití a k výstřelu na minimum, zvýšil značně rychlost její palby. Nový model nazval „kulometem“. Za války rusko-turecké, když ruská pěchota před Plevnem trpěla rychlopalbou amerických opakovacek zavedených v armádě turecké, paralysoval Krnka účinně svým prostinkým „zrychličem“ krupobití nepřátelských střel.

Leč jeho zamilovanou zbraní zůstala vždy prostá zadovka. Tu přivedl v svém modelu z r. 1876 na vrchol dokonalosti a jednoduchosti. Úloha pracovatí o konstrukcích opakovaček připadla již jeho synu Karlovi.

Silvestr Krnka žil od roku 1871 v Michli u Prahy, kde si zařídil dílnu a neustával konati své pokusy a kde také zemřel 4. ledna 1902. Poslední desetiletí svého života věnoval vynálezům mírovým. Na Jubilejní výstavě jezdila jeho prvá pražská tramvaj a brzy potom obdivovalo se pražské obecnstvo jeho velocipedním vozíkům, které byly v tehdejší době sensací. Ale význam Krnkův zůstane vždy spojen s vynálezem dokonalé zadovky, jeho proslulé „rychlостřelky“ a její ruské a černoohorské modifikace.

Štábní kapitán Viktor RYCHLIK:

Jak uspišiti zahájení dělové palby na odpor dělostřelectvem nepředvídaný, ale pěchotou zjištěný.

Návrh služebního předpisu G-VIII-1 a „Spojení pěchoty s dělostřelectvem pro přímou podporu“ praví v článku: „Soulad pohybů pěchoty s palbou dělostřelectva“:

„... Nesnáze v souladu pohybů pěchoty s palbou dělostřelectva nastávají, když se časový rozvrh nedodrhuje (t. j. neodpovídají-li pohyby pěchoty tomuto časovému rozvrhu) nebo jestliže pro jakoukoliv příčinu takový rozvrh časový nebyl vydán a palba dělostřelectva pro přímou podporu se musí konati na žádost pěchoty.

V tomto případě může býti dosaženo rychlého a úplného souladu pěchoty s dělostřelectvem jen tehdy, jestliže:

1. pěchota zašle dělostřelectvu žádost o palbu, v níž uvede veškeré potřebné zprávy;

2. tato žádost je dělostřelectvu dodána co nejrychleji“, atd.

V čl. 6 „Dodávání (zasílání) žádostí o podporu dělostřelectvem“:

„Žádosti o palbu, podané velitelem praporu, se zasílají dělostřelectvu pro přímou podporu za okolností a prostředky, které byly uvedeny.

Nutno upozorniti, že uběhne dosti času, než bude vyhověno žádosti roty prvního sledu, zastavené kulometry, o podporu dělostřelectvem.

Nejrychlejšími pojičky (optickou signalisací nebo běžci od roty k praporu a odtud telefonem) nutno počítati 15—20 minut. K těmto 15—20 minutám pojí se ještě čas, jehož potřebuje velitel dělostřelectva, aby zaslal své rozkazy bateriím, a kterého potřebují baterie k zahájení palby.

Třeba tudíž počítati s 25—30 minutami od okamžiku odeslání žádosti roty až k zahájení palby. Tato doba je daleko delší, jestliže není telefonického spojení mezi praporem (plukem) pěchoty a dělostřelectvem pro přímou podporu.“

Ze zkušeností, které jsem získal při cvičeních ve spojení pěchoty s dělostřelectvem pro přímou podporu v dělostřelecteckém učilišti, vím, že doby uvedené v návrhu předpisu G-VIII-1a jsou odhadnuty dosti krátce a budou ve skutečnosti jistě často delší.

Pěchota bude tedy takovým nepředvídaným odporem zdržena v svém postupu po výše uvedenou dobu a ještě trváním palby samy přibližně asi jednu hodinu.